

2. Det kinesiske verdenssyn

En religions verdenssyn er ofte at finde i religionens myter, og sådan er det også i Kina. Folkelige skabelsesmyter, kosmologier (læren om universets indretning) og eskatologier (læren om ”de sidste tider”). Karakteristisk er opfattelsen af altings sammenhæng gennem korrespondancer. Selv den ateistiske maoisme har begreber om en kommende lykketid, overtaget fra kongfuzianismen, nemlig datong, læren om et tusindårsrige, ”den store fred”, se kapitel 8.

Kosmogoni og skabelsesmyter

Alle kulturer har en forklaring på verdens skabelse. I førmoderne samfund tog denne forklaring form af myter, som havde guder eller overnaturlige væsener som aktører. Skabelsesmyterne omhandler tilblivelsen af universet eller verden (kosmogoni), skabelsen af mennesket (antropogoni), gudernes ophav og forskellige kulturelle frembringelser og institutioner, der har været centrale for menneskeheden. De tidlige kinesiske skabelsesmyter er repræsenteret i de ældste daoistiske skabelsesberetninger. Her er der tilnærmelsesvis tale om en naturalistisk proces, der ikke er forklaret gennem en mytisk udlægning. Dao er her ansvarlig for alt, hvad der eksisterer, og den fælles grund, alt hviler på, og alligevel til stede i alle former for eksistens og liv.

Der eksisterer også skabelsesberetninger i Kina af mytisk karakter. I den senere daoisme og i folkelige sammenhænge er der opstået myter, hvor guder og overnaturlige væsener er centrale figurer i fortællingerne.

I kongfuzianismen er der en påfaldende mangel på myter bortset fra de halvmytologiske og legendariske sagnkonger fra oldtidens gyldne epoke, som der fortælles om i de klassiske kongfuzianske skrifter. I kongfuzianismen nyder disse en høj status og er eksemplariske personer, der forstod at skabe harmoni i verden. Se tavle nedenfor.

De Tre Herskere

Kulturheroer i tiden før højcivilisationen

Fu Xi (betvinger af dyrene), 29. årh. fvt. Opfinder af jagt, fiskeri, redskaber, dyrefringer og Yi Jing-heksagrammerne.

Shen Nong (den guddommelige agerbruger), 28. årh. fvt. Opfinder af landbruget.

Huangdi (Den Gule Kejser), 27. årh. fvt. Opfinder af skriften, silke, både og vogne.

De tre visdomskonger

Fortrinsvis omtalt i en kongfuziansk kontekst

Yao, 24. årh. fvt. Etablerede den centrale regeringsstyrelse, kalenderen, ritualerne (*li*). Overgav ikke riget til sin søn, men til Shun.

Shun, 23. årh. fvt. Kendt for sin sønlige ærbødighed (*xiao*), skønt han havde ondsindede forældre.

Yu, 22. årh. fvt. Kontrollerede Den Gule Flods oversvømmelser og grundlagde det første dynasti, Xia. I modsætning til Yao og Shun er Yu også nævnt i daoistiske skrifter.

Der eksisterer ingen sammenhængende mytologi i Kina i lighed med, hvad vi finder i den græske og nordiske mytologi. Myterne kan have vidt forskellig oprindelse og kan være skabt i forskellige kulturelle, religiøse eller etniske sammenhænge i det kæmpemæssige område, der udgør nutidens Kina.

Kosmologi

Kosmologi refererer til forestillinger og teorier angående strukturen og de underliggende principper i universet. Den klassiske kinesiske kosmologi repræsenterer den grundlæggende måde, hvorpå universet eller verdens beskaffenhed blev anskuet i det gamle Kina. Denne kosmologi adskiller sig på væsentlige punkter fra europæiske forestillinger om universet, men er samtidig én af nøglerne til blandt andet at forstå kinesisk tænkning og religion. Det er en kosmologi, der har dybe rødder i den kinesiske civilisation og på sin vis stadig farver den kinesiske livsanskuelse og dens værdier. Her kan man pege på følgende fundamentale forhold:

- Verden har altid eksisteret under en eller anden form og vedbliver at eksistere.
- Verden er i spontan selvskabelse og i evig bevægelse.
- Verden er ikke skabt på grund af et forudgående princip, en almægtig Gud eller et skabende væsen.
- Der findes ingen kløft mellem denne verden og en guddommelig verden, intet skel mellem det immanente og transcendent (det dennesidige og hinsidige).
- Der er ingen dualisme mellem et ondt og et godt princip, ingen kamp mellem lyset og mørket, Gud og Satan. I stedet står tanken om harmoni og balance i centrum, fx harmonien mellem det himmelske og det menneskelige.
- Modsætningerne er komplementære, som yin og yang, der er i evig vekselvirkning og dynamik, hvor den ene pol ikke kan forestilles uden den anden.
- Alt i verden består af *qi* (livskraft og materie) både i makro- og mikrokosmos.

Vi kan ikke udpege et enkelt autentisk og traditionelt kinesisk verdenssyn, men alligevel er der nogle fundamentale principper angående den menneskelige eksistens og universets virke, som i det mindste var i dialog med forskellige religiøse praksisser og tænkemåder i det traditionelle Kina. Kosmos blev forstået som det, der ligger til grund for alle ting og fænomener.

I den klassiske kinesiske kosmologi ses mennesket som en spejling af et større kosmos. Naturens ytringer i større målestok blev opfattet som en model, der kunne legitimere menneskelige adfærdsformer, for kun ved en sådan overensstemmelse kan målet om harmoni for individ og samfund erhverves. Mennesket blev betragtet som en aktiv deltager i opretholdelsen af dette kosmos, hvor den underliggende tanke er en harmonisering mellem himlens vej (*tian dao*) og menneskets vej (*ren dao*).

Yin og yang

Livets dynamiske udfoldelse blev fra de ældste tider i Kina udtrykt i ideen om yin og yang.

I den kinesiske tradition er yin og yang-symbolet en grafisk repræsentation af altet, det ultimative. Mængden af hvid (yang) eller sort (yin) begynder smalt og bliver bredere; hvor den hvide del er bredest, begynder det sorte at fremkomme, og omvendt. Det viser, at forholdet mellem yin og yang er dynamisk, og at yin og yang i deres kulmination indeholder kimen til den modsatte kraft, deraf prikkerne i yin og yang-diagrammet.

Yin og yang er ikke en dualisme, hvor to uforenelige principper sættes over for hinanden. De er i stedet komplementære kræfter, der er baseret på gensidig harmoni. Yin og yang kan anskues gennem disse karakteristika:

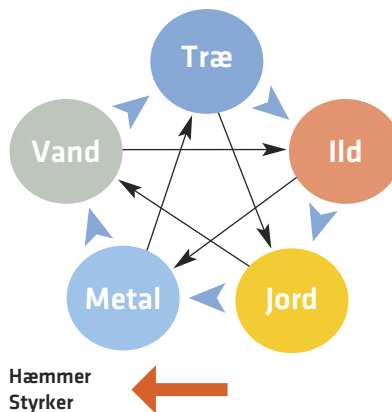

- Den underliggende dynamik, der viser sig i alle fænomener og eksistenser.
- Den interaktion, der er til stede i forøgelse og svækkelse i den kosmiske og menneskelige sfære.
- Den harmoni, der sikrer en konstant og dynamisk balance mellem alle ting.

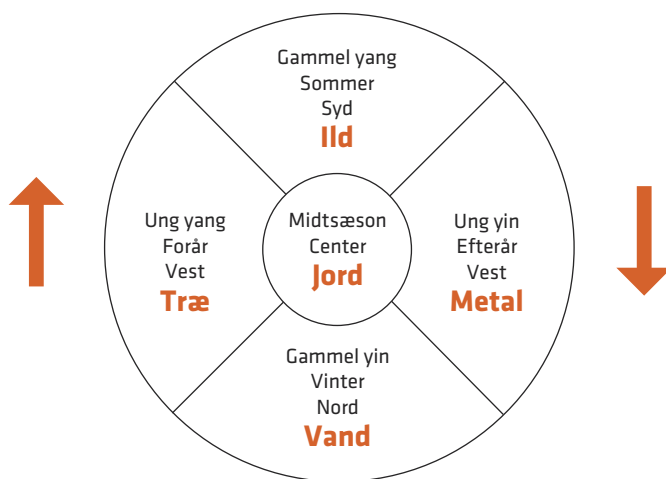
Yin og yang anvendes til at repræsentere forskellige dimensioner af det samme fænomen eller den samme situation. Ved at udstrække begreberne får man forskellige associationer, således at yin er ensbetydende med det kvindelige, jorden, mørket, hvile, eftergivenhed, det bløde etc. Omvendt er yang associeret med det mandlige, himlen, lyset, klarhed, det aktive etc. Her skal man huske på, at der er tale om relative associationer – ikke nogen absolut karakteristik. Der er varierende grader af yin og yang i ethvert fænomen, i hvert øjeblik og enhver oplevelse. Det betyder også, at skadelige og ulykkelige begivenheder kan blive transformeret til positive og befordrende situationer.

De Fem Faser

Fra og med Handynastiet (206 fvt.–221 e.Kr.) blev yin og yang kombineret med ideen om De Fem Faser eller aktiviteter (*wuxing*): ild, jord, metal, vand og træ. De skal ikke ses som elementer af stofflig karakter, men er symbolske betegnelser, som skal anskueliggøre verdens dynamik og skiftende tilstande eller forvandlinger. Samspillet mellem De Fem Faser er styret af to cyklusser, dels en stimulerende cyklus, hvor faserne befordrer hinanden, og dels en destruktiv cyklus, hvor faserne hæmmer hinanden. Fx bliver ”ild” styrket af ”træ”, ligesom vi kan sige, at træ nærer ilden, så den brænder. ”Vand” derimod hæmmer ”ild”, fordi vand kan slukke ilden.

De Fem Faser kan sættes ind i en model, hvor faserne kombineres med en rumlig struktur og årets gang:

De Fem Faser i kombination med yin og yang blev i den klassiske kinesiske tænkning de rammer, hvorunder verdens struktur og dynamik blev anskuet. Alting kan i traditionel kinesisk kosmologi ses som tilstande, styret af De Fem Faser. Således forholder det sig også med det menneskelige legemes vækst og forfald, dets sygdom og sundhed, planeternes kredsgang eller, kort sagt, verdens fysiske og spirituelle fremtoning. Ligesom yin og yang er De Fem Faser hverken kongfuzianske eller specifikt daoistiske i deres oprindelse, men de blev som et korrelativt system inkorporeret i daoismen og kongfuzianismen allerede under Handynastiet.

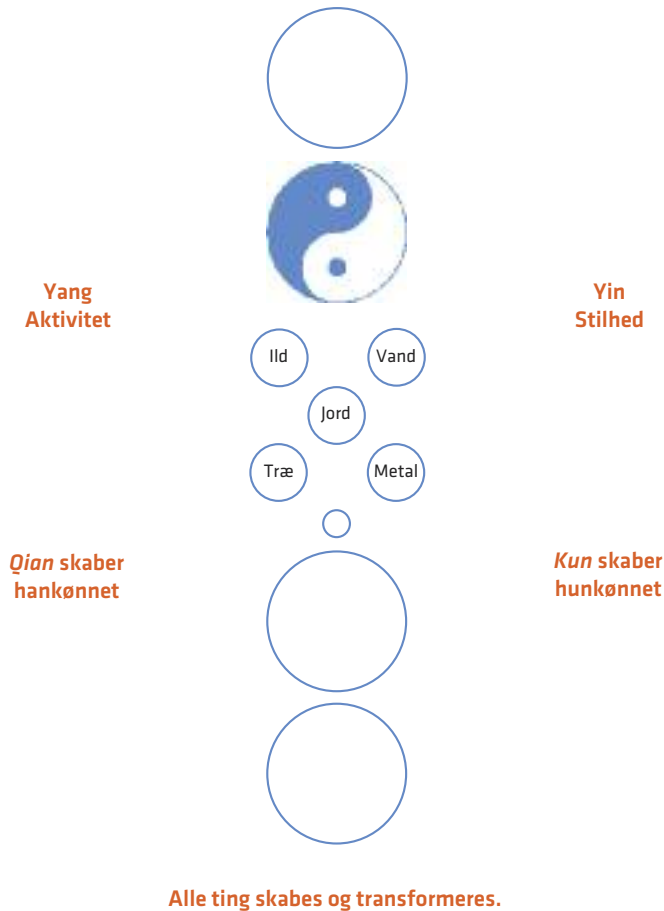
Qi

Mens man kan betragte yin og yang og De Fem Faser som de bevægelige strukturelle kræfter, der hersker i både universet og den menneskelige krop, mangler der stadig en faktor, som skal forklare den fysiske verdens stofflige karakter og selve livskraften; det, vi tilnærmelsesvis kunne kalde materie og ånd. Kineserne benævnte disse faktorer *qi*, hvilket er det fundamentale ”stof”, som alt i verden består af. Det særlige er her, at *qi* kan optræde som både ånd og materie, idet fortættet *qi* udgør den materielle verden, mens æterisk *qi* udgør den åndelige verden. Alt efter situationen kan man oversætte *qi* med livskraft eller materiel kraft.

Oprindeligt har *qi* refereret til den damp, der opstod ved tilberedning af de opvarmede madofringer til forfædrene. Senere blev *qi* blandt andet ensbetydende med den luft, vi indånder, og den livskraft, vi optager gennem mad og drikke. *Qi* er derfor blevet set som den vitale energi i atmosfæren og i alle levende væsener, en energi, der kan eksistere i forskellige grader af renhed eller urenhed, som er ansvarlig for eksempelvis vores tanker og følelser. Da *qi* er selve den kraft, der holder os i live, har den betydning for vort helbred. Ubalance og blokeringer af *qi*-energien i kroppen kan resultere i sygdomme. Det var en udbredt opfattelse, at *qi*-energien, som var på sit højeste ved livets begyndelse, gradvist aftager for til sidst at udslukkes med døden til følge. Kvaliteten og balancen af *qi* i den menneskelige krop er essentiel for at opnå sundhed og et langt liv.

Qi ansues som en ”substans”, der enten optræder som forfinet eller grov. I de kinesiske teorier om skabelsen af verden dannes himlen af det lette og fine *qi*, mens jorden skabes af det tunge og grove *qi*. På det individuelle plan optager mennesket *qi*-energi gennem åndedrættet, men der herskede den opfattelse, at *qi* kunne reguleres, forfines og akkumuleres gennem mentale og fysiologiske teknikker. På samme vis indgår *qi* i forskellige praksisser, der menes at styrke livskraften, og som især er blevet anvendt i daoismen. I den daoistiske søgen efter ”udødelighed” (*xian*) ses det, at *qi* i den menneskelige krop består af to kvalite-

ter, nemlig en kosmisk, indre *qi* og en individuel kropslig *qi*, som man optager gennem livsforløbet. Den kosmiske *qi* kaldes også den oprindelige *qi* (*yuanqi*). Det er den *qi*, man er født med, og som man i daoistisk selvkultivering søger at integrere og bibeholde i egen krop.

Forklaring til diagrammet *Taijitu Shuo*

Taijitu illustrerer skabelsesprocessen. Oprindeligt var Taijitu et daoistisk diagram, som senere blev fortolket i en nykongfuziansk kontekst. Den øverste tomme cirkel repræsenterer *wuji* – det udifferentierede, non-polære og tidløse. Under dette er yin og yang-symbolet, som viser den første udskilning i polariteter. Fra blandingen af yin og yang-qi fremstår De Fem Faser: jord, metal, vand, træ og ild. Fra De Fem Faser i kombination med den vitale kraft (*qi*) fra *qian* og *kun* skabes De Ti Tusinde Ting (dvs. alverdens ting og skabninger). Alt vender igen tilbage til det udifferentierede stadie (*wuji*).